

Марија Р. Марковић¹,
Зорица Ч. Станисављевић Петровић,
Анастасија С. Мамутовић

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет,
Ниш, Република Србија

Оригинални
научни рад

Укљученост родитеља у рад предшколских установа²

Резиме: Укључивање родитеља у животи и рад предшколских установа је ишћање које иосћаје иоседно акћуелно иоком реформисања сисћема иредшколској васићћања и образовања. Са доношењем нових Основа ироћрама иредшколској васићћања и образовања „Године узлећа“ (2018) ово иићћање добија на значају, јер се родитељи иосмаћрају као кључни иарћнери у остваривању циљева инсћићуционалној иредшколској васићћања. Сходно иоме, јавља се иоћреба за иемељнићим ироучавањем ове иемељике и исћићивањем свих релеванћних чинилаца који дећтерминишу акћивно иозиционирање родитеља у ироцесу васићћања и образовања деце раној узрасћи. У иом конћексћу, веома је важно уићврдићи самоироцене родитеља о укључености у ироцес васићћања и образовања у иредшколској устћанови.

Циљ овој рада је исћићивање сћавова родитеља о укључености у рад иредшколске устћанове. Рад иредсћавља део обимнијеј исћираживања које се односи на обласћ сарадње родитеља са устћановама за иредшколско васићћање и образовање. У овом раду су ириказани резулћати суйскале којом се исћићују сћавови родитеља о укључености у рад иредшколских устћанова. Исћираживањем су обухваћена 763 родитеља чија деца иохаћају државне иредшколске устћанове на итерићорији Србије. Резулћати добијени исћираживањем иоказују да родитељи смаћрају да су укључени у рад иредшколских устћанова и да седе смаћрају ин-

¹ marija.markovic@filfak.ni.ac.rs

² Рад је настао као резултат рада на пројекту „Унапређење професионалних компетенција будућих педагога у оквиру основних академских студија педагогије“ (360/1-16-5-01), који се спроводи на Филозофском факултету Универзитета у Нишу. Овај рад је финансијски подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Copyright © 2020 by the authors, licensee Teacher Education Faculty University of Belgrade, SERBIA.

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original paper is accurately cited.

формисаним и активним партнерима у процесу сарадње. У односу на независне варијабле исцртавања резултата указују на већу укљученост мајки у односу на очеве, као и то да су млађи родитељи активнији у односу на родитеље који припадају старијој категорији. Степен образовања родитеља се показао као важна детерминанта за укључивање родитеља, као и варијабла која се односи на припадност детета одређеној васпитној групи. У складу са добијеним резултатима, може се закључити да самопроцене родитеља о укључености у рад предшколских установа дају разлога за оптимизам и иду у прилогу ставу да је укључивање родитеља од изузетно значаја за квалитетно васпитање и образовање деце предшколској узраста.

Кључне речи: родитељи, укљученост, предшколске установе, васпитање и образовање, деца предшколској узраста.

Увод

Са доношењем нових Основа програма предшколској васпитања и образовања „Године узлета“ (*Osnove programa predškolskog vaspitanja „Godine uzleta“*, 2018) актуелизује се питање отворености предшколских установа према средини ради развоја функционалних односа између породице и предшколске установе. Према овом документу, у односу предшколске установе и породице значајна пажња посвећује се развоју узајамног поверења и поштовања, неговању отворене комуникације и дијалога и заједничком доношењу одлука (*Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja „Godine uzleta“*, 2018: 33).

За означавање процеса узајамног повезивања породице и предшколске установе користе се различити термини: сарадња са родитељима, укључивање родитеља, учешће родитеља, родитељска партиципација, партнерство у образовању и сл. (Driessen et al., 2005; Jelić i sar., 2018). Према се на први поглед чини да постоје значајне, како термилошке, тако и суштинске разлике, њихова заједничка основа је садржана у поспешивању интеракције породице и предшколске установе ради стварања оптималних услова за квалитетно васпитање и образовање деце раног узраста. На нашим просторима однос породице и предшколске установе се посматра као динамичан процес, који је доживљавао

многе трансформације, пратећи развој друштва и промене у њему. До данас је пређен пут од принципа искључивања родитеља из сарадње са предшколском установом или њиховог укључивања у форми коју је установа унапред прописивала до тренутно актуелног принципа укључивања родитеља као значајне компоненте васпитно-образовног система (Jelić i sar., 2018).

Инсистира се на развоју партнерских односа, који подразумевају активно позиционирање родитеља и њихову адекватну укљученост у васпитно-образовни рад. Укљученост родитеља као равноправних партнера у васпитању означава битну димензију квалитета система предшколског васпитања и образовања (*Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja „Godine uzleta“*, 2018). Ако се има у виду да је наш систем васпитања и образовања усмерен ка изградњи и развоју квалитета, сасвим је разумљиво да родитељи као кључни партнери у том процесу имају веома важну улогу (Stojanović i sar., 2018).

Укљученост родитеља представља сложен конструкт који одликује комплексност и вишедимензионалност, због чега је при проучавању ове тематике присутна разноликост, како у операционализацији самог конструкта, тако и у погледу истраживачких метода које се користе за процену нивоа укључености (Bakker & Denessen, 2007). Могуће је разликовати шест

категија у погледу рада установе на подстицању родитељске укључености: *родитељство* (помоћ родитељима у развоју родитељских компетенција), *комуникација* (успостављање адекватне комуникације са родитељима у погледу програма који се реализује у установи и напредовања детета), *волонтирање* (укључивање родитеља у реализацију активности у установи), *рад са децом код куће* (информисање и саветовање родитеља у погледу рада са децом код куће), *доношење одлука* (учешће родитеља у доношењу одлука на нивоу установе) и *сарадња са локалном заједницом* (препознавање и коришћење доступних ресурса локалне заједнице ради подршке развоју деце) (Erstein, 1995; 2001).

Остваривање већег степена укључености родитеља има посебну улогу када се примењују програми ране интервенције, јер су такви програми углавном усмерени на децу и породични контекст у коме она одрастају. Улога родитеља у програмима ране интервенције је кључна и сматра се да они могу бити покретачи промена у раном образовању, медијатори између програма и детета, али и да је њихова укљученост од пресудног значаја за ефикасност реализованог програма (Brooks-Gunn et al., 2000).

Значајна одредница укључености родитеља у рад установа за предшколско васпитање и образовање јесте, дакле, комуникација која се остварује између породице и предшколске установе. У лонгитудиналном истраживању, у којем су испитиване учесталост и специфичности комуникације између породице и вртића, утврђено је да је адекватна комуникација од изузетног значаја, те да је потребно од најранијег узраста подстицати комуникацију између родитеља и васпитача (Rimm-Kaufman & Pianta, 2005). И друга истраживања указују на значај адекватне комуникације између родитеља и васпитача за остваривање интензивније родитељске укључености (нпр. Murray et al., 2015).

У истраживању рађеном у нашој средини (Bogavac, Milosavljević Đukić, 2017) установљено је да се као најчешћи видови укључености родитеља у рад предшколске установе јављају следећи видови: размена информација о дететовом напредовању, рад на развоју родитељских компетенција, учешће у савету родитеља, укључивање у реализовање неких активности на нивоу установе, саветодавни рад са родитељима и сл.

Укључивање родитеља је важан део стратегије за унапређивање квалитета образовања, чији је крајњи исход развој социјалних и когнитивних компетенција деце. У истраживањима је потврђено постојање позитивних корелација између укључивања родитеља и успешности деце у урбаним срединама. Показало се да постоји значајна повезаност између укључености родитеља и академског постигнућа предшколске и школске деце (Jeunes, 2012). И резултати других истраживања указују да постоји позитивна корелација између укључености родитеља и академских и социјалних компетенција деце (Arnold et al., 2008; Berthelsen & Walker, 2008; Fantuzzo et al., 2004; Galindo & Sheldon, 2012; Lahaie, 2008; Van Voorhis et al., 2013).

Чини се да је повезаност између едукативног рада родитеља са децом код куће и укључености родитеља у рад предшколске установе двосмерна. С једне стране, предшколска установа може подстаћи родитеље на рад са децом код куће, док се, с друге стране, и сами родитељи могу међусобно разликовати у погледу степена ангажовања на реализацији различитих едукативних активности код куће. Наиме, показало се да је већи степен ангажованости родитеља у васпитању предшколске деце, који се огледа у осмишљавању и реализовању различитих едукативних активности код куће, повезан са већом укљученошћу родитеља у рад предшколске установе (Goodall & Montgomery, 2014; Murray et al., 2015).

Нема сумње да је укљученост родитеља у рад предшколских установа условљена већим бројем фактора који могу бити везани за саме породице и средину у којој се они налазе. Међу њима се издвајају социокултурно порекло породица, етничка припадност, развијеност државе, као и карактеристике породица у руралним и урбаним срединама. У лонгитудиналном истраживању које је спроведено у Аустралији доказано је да укључивање родитеља варира у зависности од социокултурног порекла породице и да се мења током времена (Daniel, 2015). Осим тога, налази истраживања указују да је укљученост родитеља условљена етничком припадношћу породице (Driessen et al., 2005). Такође, у истраживању фактора који утичу на укљученост родитеља у рад предшколске установе утврђено је да, иако родитељи и васпитачи препознају важност родитељске укључености, њихови ставови могу значајно да се разликују у погледу улога које родитељи имају у том процесу (Lau et al., 2012).

Утврђено је да постоје извесне препреке у укључивању родитеља у институционални контекст образовања. Аутори издвајају препреке везане за породицу и саме родитеље (тренутни животни контекст, уверења родитеља, перцепције о укључивању, пол, класа, етничка припадност), препреке везане за децу (узраст, тешкоће у учењу, инвалидитет, даровитост, проблеми у понашању), препреке које проистичу из односа родитељ – наставник/васпитач (ставови, комуникација) и шире друштвене околности које се односе на демографска, политичка и економска питања (Hornby & Blackwell, 2018; Hornby & Lafaele, 2011). Нека истраживања указују и на друге препреке, попут недостатка времена код родитеља, временског распореда активности у установи који не одговара родитељима, недостатка финансијских средстава у породици, због чега су ограничене могућности њиховог учешћа у неким активностима у установи, као и неинформисаност родитеља у погледу појединих видо-

ва сарадње (Williams & Sanchez, 2013). Установљено је да на укљученост родитеља утиче брачни статус, као и радни статус родитеља. Разведени родитељи, а нарочито они који доста времена проводе на послу, мање су укључени у рад предшколске установе (Lau et al., 2012). Мањи степен укључености присутан је и код родитеља који нису заинтересовани за сарадњу, немају адекватан превоз до установе како би се укључили у различите активности које се организују, имају негативан став по питању програма који се реализује, као и код родитеља који су превише уморни од свакодневних обавеза које имају (Mendez et al., 2009).

Свакако, укљученост родитеља у рад предшколске установе је важно подручје рада васпитача, од којих се очекује да имају адекватне компетенције које ће развити у току иницијалног образовања и каснијег стручног усавршавања. У истраживању у којем је учествовало шездесет будућих васпитача утврђено је да су студенти који су похађали предмете у вези са односом са породицом показали већу сензибилизацију за питања укључивања родитеља, боље теоријско и практично разумевање предности које има родитељско укључивање и да схватају важност сарадње породице и предшколске установе (Zygmunt-Fillwalk, 2011). Такође, важно је да сами васпитачи имају позитивне ставове по питању сарадње са родитељима (Meehan & Meehan, 2018).

Методологија истраживања

У раду је приказан део резултата обимнијег истраживања које се односи на ставове родитеља о квалитету предшколског васпитања и образовања. Приказани су резултати добијени анализом супскеале којом су испитиване процене родитеља о сопственој укључености у рад предшколске установе. Сходно томе, циљ истраживања је да се утврде самопроцене родитеља о

укључености у рад предшколске установе. Узорак истраживања чинила су 763 родитеља чија деца похађају државне предшколске установе на територији Србије (Лесковац, Зајечар, Сврљи, Краљево, Смедерево и Пирот). Самопроцене родитеља анализирани су у односу на независне варијабле: пол (женски и мушки), године старости (до 35 и више од 35), степен образовања (средња школа, виша/висока школа и факултет) и васпитну групу деце (млађа, средња и припремна).

Када је реч о структури узорка истраживања, требало би напоменути да је планирано да у истраживање буде укључен један од родитеља, тј. родитељ који најчешће преузима дете из вртића. Такође, планиран је подједнак обухват испитаника у погледу пола. Без обзира на чињеницу да је у фази планирања и дистрибуирања инструмента планиран обухват једнаког броја мајки и очева, испоставило се да је знатно већи број мајки попунио дати инструмент (Табела 1).

Табела 1. Структура узорка истраживања.

Пол	Женски	532
	Мушки	231
Године старости	До 35	453
	Више од 35	310
Степен образовања	Средња школа	369
	Виша/висока школа	220
	Факултет	174
Васпитна група	Млађа група	174
	Средња група	231
	Припремна група	358

У истраживању је постављена општа хипотеза којом се претпоставља да родитељи сматрају да су укључени у рад предшколске установе. Специфичне хипотезе су: (1) Претпоставља се да су родитељи активни и информисани чланови предшколске установе, као и да сматрају да васпитачи доприносе њиховом непосредном укључивању у васпитно-образовни рад и (2) Претпоставља се да су независне варијабле (пол, године старости, степен образовања, место рада

и васпитна група деце) статистички значајне детерминанте самопроцена родитеља о укључености у рад предшколске установе.

У истраживању је коришћена петостепена скала процене Ликертовог типа УРРПУ (Укљученост родитеља у рад предшколске установе) састављена од једанаест ајтема, наменски конструисана за потребе истраживања. Ради провере поузданости мерне скале УРРПУ израчунат је Кронбахов коефицијент алфа (Cronbach's Alpha), чија вредност указује на јако добру унутрашњу сагласност и поузданост скале за коришћени узорак (0,935).

Резултати истраживања

У Табели 2 приказан је просек одговора испитаника при процени ајтема у скали процене УРРПУ који се односе на перцепције родитеља о укључености у рад предшколске установе (M), одступање од просечног одговора (SD), проценат испитаних родитеља и степен сагласности. У истраживању је конструкт *Укљученост родитеља у рад предшколске установе* операционализован кроз различите видове информисаности и директног учешћа родитеља у раду предшколске установе, који су формулисани у виду следећих ајтема скале процене: упознатост родитеља са деловањем савета родитеља, присуство родитеља на родитељским састанцима који се организују у вртићу, упознатост родитеља са могућностима доприноса успешном раду установе, као и циљевима, задацима, садржајима и методама којима се остварују програми рада у установи, укљученост родитеља у различите активности и акције које се организују у установи, обавештеност родитеља о актуелним променама у раду установе, размена педагошких, психолошких, дијететских и других искустава између родитеља и васпитача, присуство родитеља васпитно-образовном раду и непосредно укључивање у њега.

Табела 2. Самопроцене родитеља о укључености у рад ђредшколске установе.

Тврдња	M	Sd	1	2	3	4	5
Упознат/а сам са деловањем савета родитеља	4.31	0.79	1,0	1,6	10,0	39,2	48,2
Редовно присуствујем састанцима који се организују у вртићу	4.35	0.76	0,4	2,6	7,2	40,8	49,0
Себе сматрам информисаним и активним чланом установе	4.46	0.76	0,8	0,9	9,4	28,3	60,6
Васпитачи ми указују на могућности путем којих могу допринети успешном раду установе	4.52	0.64	0,3	0,7	4,8	35,1	59,1
Васпитачи ме упознају са циљевима, задацима, садржајима и методама којима се остварују програми рада у установи	4.60	0.60	0,4	0,5	2,5	31,6	65,0
Васпитачи ми редовно пружају повратне информације о ефектима васпитно-образовног рада	4.62	0.59	0,3	0,7	2,4	30,1	66,6
Васпитачи настоје да ме укључе у различите активно-сти и акције које се организују у установи	4.61	0.59	0,1	0,5	3,3	29,8	66,3
Са васпитачима се консултујемо о свим актуелним променама у раду установе	4.49	0.75	0,9	1,7	5,1	31,1	61,2
Васпитачи ми редовно саопштавају своја запажања о детету	4.70	0.53	0,3	0,1	2,1	23,7	73,8
Сматрам да ми установа пружа могућност за размену педагошких, психолошких, дијететских и других искустава са васпитачима и другим родитељима	4.46	0.69	0,5	1,0	5,1	37,9	55,4
Сматрам да ми установа омогућава присуство васпитно-образовном раду и непосредно укључивање у њега	4.52	0.69	0,4	0,9	6,3	30,1	62,3

На основу резултата истраживања приказаних у Табели 2, у којој су приказани резултати који се односе на степен слагања родитеља са ајтемима из скале процене УРРПУ, може се

закључити да највећи проценат испитаника позитивно процењује сопствену укљученост у рад предшколске установе (изражавање делимичне и потпуне сагласности са датим ајтемима).

Табела 3. Статистички значајне разлике у самопроценама родитеља о укључености у рад ђредшколске установе у односу на пол испитаника.

	Пол	M	Sd	T	df	p
Редовно присуствујем састанцима који се организују у вртићу	Женски	4.39	0.76	2.260	761	.024
	Мушки	4.25	0.74			

Табела 3 приказује статистички значајне разлике у односу на пол у одговорима испитаника код тврдње *Редовно присуствујем састанцима који се организују у вртићу*. На основу анализе просечног одговора (M) може се закључити да мајке изражавају виши степен сагласности са наведеним ајтемом (M=4.39) у односу на очеве (M=4.25). Тачније, редовност на састан-

цима у предшколској установи заступљенија је код мајки него очеве. Нека од могућих тумачења датих налаза су да је на резултате истраживања могао утицати неједнак обухват очеве у односу на мајке, као и традиционална родна подела родитељских обавеза специфична за нашу културу, у којој мајке најчешће преузимају улогу сарадње са предшколском установом.

Табела 4. Разлике у самопроценама родитеља о укључености у рад предшколске установе у односу на године старости испитаника.

Тврдња	Године старости	M	Sd	T	df	p
Упознат/а сам са деловањем савета родитеља	До 35	4.41	0.73	3.926	761	.000
	Више од 35	4.18	0.86			
Редовно присуствујем састанцима који се организују у вртићу	До 35	4.45	0.70	4.285	761	.000
	Више од 35	4.21	0.81			
Себе сматрам информисаним и активним чланом установе	До 35	4.54	0.70	3.323	586.32	.000
	Више од 35	4.35	0.83			
Васпитачи ми указују на могућности путем којих могу допринети успешном раду установе	До 35	4.56	0.61	2.203	610.62	.028
	Више од 35	4.45	0.68			
Васпитачи ме упознају са циљевима, задацима, садржајима и методама којима се остварују програми рада у установи	До 35	4.64	0.58	2.270	632.05	.024
	Више од 35	4.54	0.63			
Васпитачи ми редовно пружају повратне информације о ефектима васпитно-образовног рада	До 35	4.65	0.56	2.010	605.44	.045
	Више од 35	4.56	0.63			
Васпитачи настоје да ме укључе у различите активности и акције које се организују у установи	До 35	4.66	0.56	2.571	617.27	.010
	Више од 35	4.54	0.62			
Сматрам да ми установа пружа могућност за размену педагошких, психолошких, дијететских и других искустава са васпитачима и другим родитељима	До 35	4.52	0.67	2.638	761	.000
	Више од 35	4.38	0.70			
Сматрам да ми установа омогућава присуство васпитно-образовном раду и непосредно укључивање у њега	До 35	4.58	0.65	2.847	612.76	.000
	Више од 35	4.44	0.73			

У Табели 4 приказана је статистичка значајност разлика у одговорима испитаних родитеља у односу на године старости. За испитивање разлика у одговорима родитеља коришћен је блажи ниво статистичке значајности ($p < .05$), прикладан истраживањима у области друштвено-хуманистичких наука. Генерално гледано, на основу анализе просечног одговора (M) може се уочити да млађа категорија испитаника доследно испољава виши степен сагласности са тврдњама којима се испитује укљученост родитеља у рад предшколске установе. Тачније, родитељи који имају до 35 година више су упознати са деловањем савета родитеља (M=4.41), редовнији су на родитељским састанцима (M=4.45), информисанији, активнији и себе виде као значајне чланове предшколске установе (M=4.54). Приликом вредновања наведених тврдњи родитељи

који имају више од 35 година испољили су нешто нижи степен делимичне сагласности. Слично томе, резултати истраживања показују и то да млађа категорија испитаника позитивније процењује допринос васпитача укључивању родитеља у рад предшколске установе. Наиме, са тврдњама *Васпитачи ми указују на могућности путем којих могу допринети успешном раду установе* (M=4.56), *Васпитачи ме упознају са циљевима, задацима, садржајима и методама којима се остварују програми рада у установи* (M=4.64), *Васпитачи ми редовно пружају повратне информације о ефектима васпитно-образовног рада* (M=4.65) и *Васпитачи настоје да ме укључе у различите активности и акције које се организују у установи* (M=4.66) поново су виши степен сагласности испољили родитељи до 35 година у односу на старију категорију испита-

ника, односно испитанике са више од 35 година. Отвореност предшколске установе у погледу пружања могућности за размену педагошких, психолошких, дијететских и других искустава

($M=4.52$) и укључивања родитеља у васпитно-образовни рад ($M=4.58$) заступљенија је у категорији млађих родитеља.

Табела 5. Разлике у самојоценама родитеља о укључености у рад предшколске установе у односу на степен образовања испитаника.

Тврдња	Степен образовања	M	Sd	F	df	p
Упознат/а сам са деловањем савета родитеља	Средња школа	4.37	0.79	8.000	762	.000
	Виша/висока школа	4.39	0.72			
	Факултет	4.10	0.85			
Редовно присуствујем састанцима који се организују у вртићу	Средња школа	4.41	0.74	6.999	762	.001
	Виша/висока школа	4.39	0.73			
	Факултет	4.16	0.79			
Себе сматрам информисаним и активним чланом установе	Средња школа	4.52	0.74	11.99	762	.000
	Виша/висока школа	4.56	0.68			
	Факултет	4.22	0.84			
Васпитачи ми указују на могућности путем којим могу допринети успешном раду установе	Средња школа	4.58	0.56	16.28	762	.000
	Виша/висока школа	4.60	0.56			
	Факултет	4.28	0.82			
Васпитачи ме упознају са циљевима, задацима, садржајима и методама којима се остварују програми рада у установи	Средња школа	4.62	0.56	10.52	762	.000
	Виша/висока школа	4.70	0.51			
	Факултет	4.43	0.74			
Васпитачи ми редовно пружају повратне информације о ефектима васпитно-образовног рада	Средња школа	4.64	0.55	7.745	762	.000
	Виша/висока школа	4.69	0.49			
	Факултет	4.47	0.75			
Васпитачи настоје да ме укључе у различите активности и акције које се организују у установи	Средња школа	4.63	0.56	7.554	762	.001
	Виша/висока школа	4.69	0.49			
	Факултет	4.47	0.71			
Са васпитачима се консултујемо о свим актуелним променама у раду установе	Средња школа	4.53	0.68	8.720	762	.000
	Виша/висока школа	4.60	0.62			
	Факултет	4.29	0.96			
Васпитачи ми редовно саопштавају родитељима своја запажања о детету	Средња школа	4.70	0.52	2.891	762	.056
	Виша/висока школа	4.76	0.44			
	Факултет	4.63	0.64			
Сматрам да ми установа пружа могућност за размену педагошких, психолошких, дијететских и других искустава са васпитачима и другим родитељима	Средња школа	4.49	0.66	7.732	762	.000
	Виша/висока школа	4.55	0.56			
	Факултет	4.29	0.83			
Сматрам да ми установа омогућава присуство васпитно-образовном раду и непосредно укључивање у њега	Средња школа	4.51	0.67	9.408	762	.000
	Виша/висока школа	4.67	0.51			
	Факултет	4.37	0.85			

У Табели 5 приказана је статистичка значајност разлика у одговорима испитаних родитеља у односу на степен образовања. Анализом просечног одговора испитаника уочено је да родитељи нижег степена образовања (средња школа и виша/висока школа) доследно испољавају виши степен сагласности са ајтемима у скали процене УРРПУ којима се испитује њихова укљученост. Прецизније, са тврдњом да су упознати са деловањем савет родитеља највиши степен сагласности испољили су родитељи са вишим/високим ($M=4.39$), а потом и средњим образовањем ($M=4.37$). За разлику од њих, низак степен делимичне сагласности при процени испољили су факултетски образовани родитељи ($M=4.10$). Резултати истраживања показују да редовност родитеља на састанцима који се организују у вртићу и информисаност родитеља као чланова предшколске установе као позитивнију процењују родитељи са нижим степеном образовања (средњим: $M=4.41$; $M=4.52$ и вишим/високим: $M=4.39$; $M=4.56$), у односу на факултетски образоване родитеље ($M=4.16$; $M=4.22$). На основу резултата истраживања може се закључити да све три категорије испитаника изражавају висок степен делимичне сагласности са тврдњама којима се испитује допринос васпитача укључивању родитеља у рад предшколске установе. Наиме, испитаници сматрају да им васпитачи указују на могућности путем којих могу допринети успешном раду установе, упознају их са циљевима, задацима, садржајима и методама којима се остварују програми рада у установи, пружају им повратне информације о ефектима васпитно-образовног рада, укључују у активности и акције које се организују у установи,

консултују се с њима о свим актуелним променама у раду установе и саопштавају запажања о њиховој деци. При вредновању ових тврдњи одговори родитеља крећу се у нумеричком интервалу (од $M=4.28$ до $M=4.76$) који се може тумачити као висок степен делимичне сагласности са тврдњом.

Међутим, потребно је напоменути да су факултетски образовани испитаници у мањој мери сагласни с ајтемима који указују на укљученост родитеља у односу на родитеље са нижим степеном образовања. Такви резултати се могу протумачити чињеницом да родитељи са већим степеном образовања имају и већа очекивања од установе када је реч о њиховој партиципацији. За разлику од факултетски образованих родитеља, родитељи са средњим и вишим/високим образовањем изражавају виши степен сагласности са тврдњама *Смајџрам да ми установа људима омогућава размену педагошких, психолошких, дијалогских и других искустава са васпитачима и другим родитељима* ($M=4.49$ и $M=4.55$) и *Смајџрам да ми установа омогућава присуство васпитно-образовног рада и његово укључивање у њега* ($M=4.51$ и $M=4.67$).

Табела 6 приказује статистички значајне разлике у одговорима испитаника (у односу на узраст деце) код тврдње *У вртићу постоји савет родитеља који утиче на креирање амбијента у установи*. Анализа просечног одговора показује да родитељи чија деца бораве у млађој васпитној групи позитивније процењују информисаност о деловању савета родитеља ($M=4.46$) од родитеља деце која похађају средње и припремне васпитне групе ($M=4.22$ и $M=4.31$). Разлог томе може се наћи у чињеници да су њихова очекивања

Табела 6. Разлике у самопроценама родитеља у односу на васпитно-образовног групу деце.

	Васпитна група	M	Sd	F	df	p
У вртићу постоји савет родитеља који утиче на креирање амбијента у установи	Млађа	4.46	0.69	4.732	762	.009
	Средња	4.22	0.91			
	Припремна	4.31	0.75			

више у вези са негом деце, а мање са садржајима васпитно-образовног процеса или можда нису довољно упознати са начинима укључивања у рад установе.

У следећем делу анализе резултата истраживања извршено је груписање ајтема из скале процене УРРПУ у нову промењиву која окупља самопроцене испитаника у вези са укљученошћу родитеља у рад предшколске установе. Табела 7 приказује корелације између самопроценама ро-

дитеља о укључености у рад предшколске установе и независних варијабли пол, године старости и степен образовања испитаника. За потребе утврђивања повезаности између самопроцена родитеља и варијабли пол коришћен је Поинт бисеријски коефицијент корелације (r_{pbis}), док је Пирсонов коефицијент корелације (r) коришћен за анализу повезаности између ставова родитеља и варијабли године старости и степен образовања испитаника.

Табела 7. Корелација самопроцена родитеља о укључености и независних варијабли.

		Године старости	Степен образовања	УРРПУ			
УРРПУ	r	-.128**	-.132**	1	УРРПУ	r_{pbis}	-.042
	sig. (p)	.000	.000			sig.(p)	.250
	N	763	763	763		N	763

На основу анализе Поинт бисеријског коефицијента корелације (r_{pbis}) закључује се да између самопроценама о укључености родитеља у рад предшколске установе и варијабле пол постоји веома слаба негативна повезаност. С обзиром на то да је предзнак Поинт бисеријског коефицијента негативан и да су при операционализацији варијабле пол испитанице означене бројем 1, а испитанице бројем 2, закључујемо да виши степен сагласности са ајтемима који испитују укљученост родитеља у рад предшколске установе испољавају мајке у односу на очеве.

Веза између самопроцена родитеља о укључености у рад предшколске установе и варијабле године старости истражена је помоћу коефицијента Пирсонове корелације (r). Израчунавањем је утврђена слаба негативна корелација између те две промењиве ($r=-.128$), при чему са повећањем година старости опада задовољство родитеља укљученошћу у рад предшколске установе. Слично томе, резултати коефицијента Пирсонове корелације (r) указују на слабу негативну везу између самопроцена родитеља о укључености у рад предшколске установе и степена образовања испитаника ($r=-.132$),

при чему са повећањем степена образовања родитеља опада задовољство укљученошћу у рад предшколске установе.

Закључак

На основу резултата добијених истраживањем може се констатовати да је установљен висок степен сагласности испитаних родитеља са свим тврдњама које указују на укљученост родитеља у рад предшколске установе, чиме је потврђена општа хипотеза истраживања. Највећи проценат испитаних родитеља сматра предшколску установу отвореном за размену искустава између родитеља и васпитача, као и за непосредно укључивање родитеља у васпитно-образовни рад. На основу добијених резултата може се констатовати да је прва хипотеза истраживања потврђена.

Резултати истраживања указују на постојање статистички значајних разлика у одговорима испитаника у односу на независне варијабле, чиме је потврђена друга хипотеза истраживања. Постојање статистички значајних разлика у самопроценама родитеља о укључе-

ности у односу на независне варијабле присутно је и у другим сличним истраживањима (Daniel, 2015; Patrikakou & Weissberg, 2000). Статистички значајне разлике у одговорима испитиваних родитеља показују да мајке позитивније процењују укљученост у рад предшколских установа, као и да упоредо са повећањем година старости опада степен сагласности родитеља са ајтемима који указују на укљученост у рад предшколске установе. Интересантни резултати добијени су и у односу на стручну спрему испитаника, који показују да факултетски образовани родитељи исказују најмањи степен сагласности са тврдњама које се односе на укљученост. Разлог се може наћи у томе да образованији родитељи имају већи ниво аспирација и очекују да треба да буду укљученији у рад установе на различите начине. Индикативан је и истраживачки резултат да родитељи деце млађих васпитних група показују највиши степен сагласности у односу на ајтеме везане за укљученост, што се може протумачити

чињеницом да су њихова очекивања углавном усмерена на негу деце, а у мањој мери на васпитно-образовне садржаје.

Посматрано у целини, спроведено истраживање пружа увид у тренутно стање у пракси у погледу укључености родитеља у рад предшколских установа на основу процена самих родитеља. Ограничења истраживања се односе најпре на природу примењеног инструмента, у смислу недовољног обухвата већег броја независних варијабли које могу бити значајне за ову тематику као што су структура, социоекономски статус или социокултурна обележја породица. С друге стране, резултати добијени истраживањем могу бити значајни за теоријске анализе, као и за васпитно-образовну праксу, а пре свега за задатке у предшколским установама у смислу сагледавања стања и планирања наредних корака у правцу веће укључености родитеља у рад васпитача и установа у целини.

Литература

- Arnold, D. H., Zeljo, A. & Doctoroff, G. L. (2008). Parent involvement in preschool: Predictors and the relation of involvement to preliteracy development. *School Psychology Review*, 37 (1), 74–90. Retrieved March 20, 2020. from www: <https://pdfs.semanticscholar.org/7672/2add66ef0ed523fc07ebbdac24c4e7b9f614.pdf>.
- Bakker, J. & Denessen, E. (2007). The concept of parent involvement. Some theoretical and empirical considerations. *International Journal about Parents in Education*, 1 (0), 188–199. Retrieved March 20, 2020. from www: https://www.researchgate.net/publication/254871666_The_concept_of_parent_involvement_Some_theoretical_and_empirical_considerations.
- Berthelsen, D. & Walker, S. (2008). Parents' involvement in their children's education. *Family Matters*, 79, 34–41. Retrieved March 25, 2020. from www: <https://aifs.gov.au/sites/default/files/bw.pdf>.
- Lau, E. Y. H., Li, H. & Rao, N. (2012). Exploring Parental Involvement in Early Years Education in China: development and validation of the Chinese Early Parental Involvement Scale (CEPIS). *International Journal of Early Years Education*, 20 (4), 405–421. DOI: 10.1080/09669760.2012.743099
- Daniel, G. (2015). Patterns of parent involvement: A longitudinal analysis of family-school partnerships in the early years of school in Australia. *Australasian Journal of Early Childhood*, 40 (1), 119–128. DOI: 10.1177/183693911504000115
- Driessen, G., Smit, F. & Slegers, P. (2005). Parental Involvement and Educational Achievement. *British Educational Research Journal*, 31 (4), 509– 532. DOI: 10.1080/01411920500148713

- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76 (9), 701–712. DOI: 10.1177/003172171009200326
- Epstein, J. L. (2001). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Boulder, CO: Westview Press.
- Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, A. M. & Childs, S. (2004). Multiple Dimensions of Family Involvement and Their Relations to Behavioral and Learning Competencies for Urban, Low-Income Children. *School Psychology Review*, 33 (4), 467–480.
- Galindo, C. & Sheldon, S. B. (2012). School and home connections and children's kindergarten achievement gains: The mediating role of family involvement. *Early Childhood Research Quarterly*, 27 (1), 90–103. DOI: 10.1016/j.ecresq.2011.05.004
- Goodall, J. & Montgomery, C. (2014). Parental involvement to parental engagement: a continuum. *Educational Review*, 66 (4), 399–410. DOI: 10.1080/00131911.2013.781576
- Hornby, G. & Blackwell, I. (2018). Barriers to parental involvement in education: an update. *Educational Review*, 70 (1), 109–119. DOI: 10.1080/00131911.2018.1388612
- Hornby, G. & Lafaele, R. (2011). Barriers to parental involvement in education: An explanatory model. *Educational Review*, 63 (1), 37–52. DOI: 10.1080/00131911.2010.488049
- Jelić, M., Stojković, I. i Markov, Z. (2018). Saradnja predškolske ustanove i roditelja iz ugla vaspitača. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 17 (2), 165–187. DOI: 10.5937/specedreh17-16592
- Jaynes, W. (2012). A meta-analysis of the efficacy of different types of parental involvement programs for urban students. *Urban Education*, 47 (4), 706–742. DOI: 10.1177/0042085912445643
- Lahaie, C. (2008). School Readiness of Children of Immigrants: Does Parental Involvement Play a Role? *Social Science Quarterly*, 89 (3), 684–705. DOI: 10.1111/j.1540-6237.2008.00554.x
- Meehan, C. & Meehan, J. P. (2018). Trainee teachers' perceptions about parent partnerships: are parents partners? *Early Child Development and Care*, 188 (12), 1750–1763. DOI: 10.1080/03004430.2017.1286334
- Mendez, J., Carpenter, J., LaForett, D. R. & Cohen J. (2009). Parental engagement and barriers to participation in a community-based preventive intervention. *American Journal of Community Psychology*, 44 (1–2), 1–14. DOI: 10.1007/s10464-009-9252-x.
- Murray, E., McFarland-Piazza, L. & Harrison, J. L. (2015). Changing patterns of parent–teacher communication and parent involvement from preschool to school. *Early Child Development and Care*, 185 (7), 1031–1052. DOI: 10.1080/03004430.2014.975223
- *Osnove programa predškolskog vaspitanja „Godine uzleta“*. U: Pravilnik o osnovama programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja (2018). Službeni glasnik RS, br. 27.
- Rimm-Kaufman, S. & Pianta, R. (2005). Family-school communication in preschool and kindergarten in the context of a relationship-enhancing intervention. *Early Education and Development*, 16, 287–316. DOI: 10.1207/s15566935eed1603_1
- Stojanović, A., Kovačević, Z. & Bogavac, D. (2018). From obsolete to contemporary preschool education (experiences in Serbia). *Early Years: an international research journal*, 38 (4), 363–377. DOI: 10.1080/09575146.2018.1444584

- Van Voorhis, F. L., Maier, M. F., Epstein, J. L. & Lloyd, C. M. (2013). *The impact of family involvement on the education of children ages 3 to 8: A focus on literacy and math achievement outcomes and social-emotional skills*. Retrieved March 20, 2020. from www: https://www.mdrc.org/sites/default/files/The_Impact_of_Family_Involvement_FR.pdf
- Williams, T. T. & Sanchez, B. S. (2013). Identifying and decreasing barriers to parent involvement for inner-city parents. *Youth and Society*, 45 (1), 54–74. DOI: 10.1177/0044118X11409066

Summary

Parental involvement in the life and work of the preschool institutions is an issue that is becoming increasingly relevant as the reform of the system of the pre-school education unfolds. With the introduction of The New Preschool Curriculum Framework - Years of Ascent (2018), this matter has become fairly significant, because the new curriculum perceives parents as key partners in achieving the goals of the institutional preschool education. Accordingly, there is a clear need to thoroughly study this topic and examine all relevant factors which determine an active positioning of parents in the process of the preschool education. In that context, it is very important to establish parents' self-assessment of their involvement in the process of the pre-school education.

This paper aims to examine parents' attitudes towards their involvement in the work of preschool institutions. The paper constitutes a part of a more extensive research which deals with the field of parents' co-operation with pre-school institutions. In this paper the authors present the results of a subscale that examines parents' attitudes regarding their involvement in the work of pre-school institutions. The research included 763 parents whose children attend public preschool institutions on the territory of Serbia. The results obtained through the research show that parents believe that they have been adequately included in the work of the preschool institutions and they consider themselves informed and active partners in the process of co-operation. Concerning the independent research variables, the results indicate that mothers are more involved than fathers, as well as that younger parents are more active than those who belong to an older category of parents. The parents' education level has proven to be an important factor behind parental involvement, as well as the variable relating to a specific education group that children attend. Following the obtained results, one can conclude that parents' self-assessment regarding their involvement in the work of preschool institutions engenders optimism and it supports the attitude that parental involvement is of immense significance for the quality of the preschool education.

Keywords: *parents, involvement, preschool institutions, education, preschool children.*